

УДК 81'38

ДОКУМЕНТНА ЛІНГВІСТИКА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ У СУЧАСНОМУ ПРИКЛАДНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Грушко С. П.

Дослідження документної лінгвістики науково-технічного спрямування у сучасному прикладному мовознавстві належать до найбільш актуальних, адже науково-технічний обмін інформацією в умовах глобального світу є важливою складовою розвитку будь-якої країни. Мета запропонованої статті полягає у визначенні проблем і завдань документної лінгвістики науково-технічного спрямування як специфічної галузі лінгвістичного знання. Ця дисципліна формується на перетині мовознавства (у першу чергу в термінологічній площині та в аспекті проблем перекладу), документознавства в їх теоретичному і практичному аспектах. Крім функції носія соціальної інформації, науково-технічна документна інформація передбачає наявність особливого семантичного (сислового) навантаження в певній науково-технічній сфері, яка передається дискретно. Повідомлення має знакову природу, становить собою закодований текст, вимагає знання специфічної лексики та термінології. Отже, документна лінгвістика потребує подальшого концептуального уточнення та адаптації вихідних понять, розроблюваних у традиційних напрямках лінгвістичних теоретичних і прикладних знань.

Ключові слова: документна лінгвістика, науково-технічна інформація, мовознавство, документ.

ДОКУМЕНТНАЯ ЛИНГВИСТИКА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ В СОВРЕМЕННОМ ПРИКЛАДНОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ

Грушко С. П.

Исследования документной лингвистики научно-технической направленности в современном языкознании принадлежат к наиболее актуальным, поскольку научно-технический обмен информацией в условиях глобального мира является важнейшей составляющей развития любой страны. Цель данной статьи заключается в выявлении проблем и заданий документной лингвистики научно-технической направленности как специфической области лингвистического знания. Эта научная дисциплина формируется на стыке языкознания (в первую очередь в терминологической плоскости и в аспекте проблем

перевода) и документоведения в их теоретическом и практическом аспектах. Кроме функции носителя социальной информации, научно-техническая документная информация предполагает наличие особой семантической (смысловой) нагрузки в определённой научно-технической сфере, которая передаётся дискретно. Сообщение обладает знаковой природой, представляет собой закодированный текст, требует знания специфической лексики и терминологии. Таким образом, исследование документной лингвистики требует дальнейшего концептуального уточнения и адаптации основополагающих понятий, которые разрабатываются в традиционных направлениях лингвистических знаний.

Ключевые слова: документная лингвистика, научно-техническая информация, языкознание, документ.

DOCUMENT LINGUISTICS OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL DIRECTION IN MODERN APPLIED LINGUISTICS

Grushko S. P.

The researches of the document linguistics of scientific and technical direction in modern linguistics belong to the most relevant because scientific and technical information exchange in the global world is the most important component of the development of any country. The objective of this article is to identify the problems and tasks of the document linguistics of scientific and technical direction as a specific area of linguistic knowledge. This discipline is formed at the intersection of linguistics (especially in the terminological plane, and in the aspect of translation problems) and documentation in their theoretical and practical aspects. In addition to the function of social information medium, scientific and technical document information requires a specific semantic (sense) load in a certain scientific and technical field, which is transmitted discretely. The message has a signed nature; it is a coded text which requires the knowledge of specific vocabulary, terminology. Thus, the study of the document linguistics requires further conceptual clarification and adaptation of the basic concepts that are developed in the traditional areas of linguistic knowledge.

Keywords: the document linguistics, the scientific and technical information, linguistics, document.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується поглибленням і розширенням знань про навколишній світ, місце людини в сучасних умовах

глобального світу. Логічно, що нова соціально-економічна парадигма актуалізує появу нових галузей практичної діяльності людини, у першу чергу в науково-технічній сфері, розвиток якої є найважливішою умовою економічної стабільності країни. Цей факт призводить до інтенсифікації процесів обміну науково-технічної інформації, що актуалізує, у свою чергу, розвиток лінгвістичних особливостей науково-технічної сфери в документно-інформаційних комунікаціях, які в кінці ХХ ст. виокремилися в самостійну професійну галузь, що спричинило формування комплексу відповідних наукових і навчальних дисциплін.

У той же час очевидним є те, що поява нових пізнавальних і професійних галузей людської діяльності, які особливо актуалізувалися в умовах глобальних світових змін, призводить до збільшення сфер функціонування мови й розширює репертуар мовних явищ, які потребують спеціального лінгвістичного вивчення. До таких явищ відноситься і документна лінгвістика – мовознавча дисципліна, яка досліджує внутрішню структуру тексту документа, його змістові категорії, мовностилістичну репрезентацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зауважимо, що цей аспект досліджується як ученими-мовознавцями, так і документознавцями (дослідження В. Бездрабко [1], С. Водозаської [2], К. Кислюк [3], М. Кочергана [4]).

Мета статті полягає у визначенні проблем і завдань документної лінгвістики науково-технічного спрямування як специфічної галузі лінгвістичного знання.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, реалізацію загальної мовної теорії у практичній людській діяльності, у тому числі й у різноманітних професійних галузях, вивчають прикладні розділи сучасної мовознавчої науки, багато з яких ще перебуває в стадії концептуального становлення [4, с. 20–31]. До таких галузей лінгвістичного знання належить, на наш погляд, і документна лінгвістика науково-технічного спрямування. Ця дисципліна формується на перетині власне мовознавства (у першу чергу в термінологічній площині та в аспекті проблем перекладу), документознавства в їх теоретичному і практичному аспектах.

Документна лінгвістика є одним із напрямків сучасного прикладного мовознавства (і відповідним навчальним курсом для спеціалістів з документознавства та інформаційної діяльності), який має на меті, по-перше, забезпечити наукову інтерпретацію мовних явищ та особливостей їхнього виявлення у сфері сучасних документно-інформаційних комунікацій (у нашому випадку – науково-технічної галузі), по-друге, висвітлити для фахівців усі професійно необхідні лінгвістичні знання.

Ця дисципліна вивчає особливості, закономірності й нормативність вербальної та невербальної репрезентації документної інформації.

Як уже зазначалося, науково-технічна документна лінгвістика перебуває в стадії концептуального становлення, отже, її понятійно-термінологічний і методологічний апарат формується на підґрунті понятійно-методологічних систем документознавства та мовознавства.

Епістемологічне підґрунтя документної лінгвістики визначають поняття сучасного теоретичного та практичного документознавства, а саме такі фундаментальні для цієї галузі знань поняття, як «документ» і «документна інформація». Зауважимо, що, незважаючи на фундаментальність у понятійній системі документознавства, термін «документ» є багатозначним, оскільки «прив'язується» до специфіки тих об'єктів, які розглядаються як документ. Наукове визначення узагальненої дефініції і сьогодні залишається завданням теоретичного документознавства (документології).

Головною складовою документа є інформація, тобто найрізноманітніші дані, відомості, повідомлення, знання, призначені для передання в процесі комунікації. Науково-технічна документна інформація має певну специфіку. Крім загальної функції носія соціальної інформації, створеної людиною для використання у суспільстві, науково-технічна документна інформація передбачає наявність специфічної семантичної (сміслової) інформації в певній науково-технічній сфері, що є результатом інтелектуальної діяльності людини. Інформація в науково-технічному документі передається дискретно, у вигляді повідомлення. Це повідомлення має знакову природу, становить

собою закодований текст, вимагає певних додаткових знань (термінології, формул тощо).

Методологічне й гносеологічне підгрунття документної лінгвістики визначають методологічний і понятійно-термінологічний апарат сучасної мовознавчої науки.

Гносеологічна спроможність документної лінгвістики як окремої пізнавальної сфери спирається на поняття про фундаментальні функції мови: комунікативну (функцію спілкування), адже мова є найважливішим засобом людського спілкування (у науковій літературі підкреслюється, що функцію виконує не тільки звукове мовлення, але й написані чи надруковані тексти) і мислетворчу, яка формує й формулює думки: мислячи з допомогою мови, людина пізнає навколишній світ, нагромаджуючи (акумуючи) знання про нього.

Враховуючи все вищесказане, зауважимо, що відносно нова дисципліна «Лінгвістичні основи документознавства» актуалізує сучасні лінгво-документальні проблеми, посідає важливе місце у загальнофілологічній та лінгвістичній підготовці студентів спеціальностей, пов'язаних не тільки з документознавством, а й з інформаційної діяльністю взагалі. Цей курс спирається на такі розділи сучасного мовознавства як теоретична і практична стилістика, культура українського мовлення, перекладознавство.

Мета названого навчального курсу, що вивчає лінгвістичні основи документознавства, полягає в тому, щоб забезпечити цілісність і завершеність знань студентів про сучасну українську мову, термінологію і термінографію, основи перекладу в динамічному аспекті, що передбачає розуміння мовлення як функціонування, реалізацію мови. Звідси й основні завдання дисципліни:

1) ознайомити студентів із понятійно-термінологічним апаратом окремого розділу мовознавства, що досліджує проблеми нормалізації мови, а також із понятійно-термінологічним апаратом певної наукової або технічної галузі;

2) забезпечити свідоме дотримання ustalених мовних норм усної та писемної літературної мови в подальшій професійній діяльності студентів;

3) сформувати потребу у цілеспрямованому, майстерному використанні мовно-виражальних засобів української мови залежно від мети й обставин діяльності;

4) розвивати любов і повагу до рідної мови, її повноцінного професійного використання, плекати мовне чуття.

У результаті вивчення курсу студенти засвоять знання, необхідні для фахової роботи, мовознавчі поняття, відповідні терміни, наукові погляди учених із пропонованої проблематики у належному обсязі; орфоепічні, фонетичні, граматичні, стилістичні норми української літературної мови, механізми їхнього виникнення й наукового обґрунтування, причини порушень, форми й методи роботи для уникнення цих порушень; актуальні для сучасної української мови лінгвальні процеси, мовні та позамовні фактори їхнього виникнення.

Вагомим аспектом курсу лінгвістичних основ документознавства є, на наш погляд, ознайомлення з теоретичними та практичними засадами літературного редагування. Поняття редагування (літературного редагування), його сутності та практичних завдань традиційно розглядають насамперед у контексті видавничої та журналістської діяльності. Літературне редагування розуміють як професійну діяльність, спрямовану на аналіз і вдосконалення мовного твору у зв'язку з підготовкою його до друку. Підґрунтям такої діяльності є критичний аналіз тексту з метою його правильного оцінювання й допомоги авторові в удосконаленні форми та змісту матеріалу. У зв'язку з вищезазначеним постає питання про адаптацію понять літературного редагування в контексті науково-технічної документознавчої діяльності.

Висновки. Отже, документна лінгвістика на сьогодні, на наш погляд, потребує подальшого концептуального уточнення та адаптації вихідних понять, розроблюваних у традиційних напрямках лінгвістичних теоретичних і прикладних знань.

Список використаних джерел

1. Бездрабко В. Терміносистеми документознавства: нормативна база / В. Бездрабко // Вісник Книжкової палати. – 2005. – № 9. – С. 23–25.

2. Водолазська С.А. Лінгвістичні основи документознавства: курс лекцій / С.А. Водолазська. – К., 2007. – 208 с.
3. Кислюк К.В. Спеціальне документознавство / К.В. Кислюк. – К.: «Кондор», 2011. – 192 с.
4. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів / М.П. Кочерган. – К.: «Академія», 2001. – 368 с.

References

1. Bezdrabko V. Terminosystemy dokumentoznavstva: normatyvna baza / V. Bezdrabko // Visnyk Knyzhkovoї palaty. – 2005. – № 9. – S. 23–25.
2. Vodolazka S. Linhvistschni osnovy dokumentoznavstva: kurs lektsiy / S. Vodolazka. – K., 2007. – 208 s.
3. Kisluk K. Spesialne dokumentoznavstvo / K. Kisluk. – K., «Kondor», 2011. – 192 s.
4. Kochrgan M. Vstup do movoznavstva: Pidruchnik dla studentiv / M. Kochrgan. – K.: «Academia», 2001. – 368 s.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Грушко Світлана Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики *Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (м. Одеса)*
вул. Старопортофранківська 26, м. Одеса, Україна, 65000

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Грушко Светлана Петровна, кандидат филологических наук, доцент, доцент кафедры перевода и теоретической и прикладной лингвистики *Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского (г. Одесса)*
ул. Старопортофранковская 26, г. Одесса, Украина, 65000

DATA ON AUTHOR

Grushko Svitlana Petrivna, Candidate of Philological Sciences, Associate professor of Translation And Theoretical And Applied Linguistic Department *Pivdennoukrainian Kostyantyn Ushynskiy national pedagogical university Ukraine, Odesa, Staroportofrankovska Street 26, 08404*